పర్యావరణ సాహిత్యోద్యమం
హరిత కథ-2009

జాగృతి కిరణ్ ఫౌండేషన్ (నాగపూర్) సహకారంతో నిర్వహించిన
"హరిత కథ - 2009" లో ప్రథమ బహుమతి పొందిన కథ

మురికి మనుషులు

నందుల
వెంకటేశ్వరరావు

అందమైన అస్తవ్యస్తమైన నగరం... ఆకాశా న్నంటే హర్మ్యాలు అయినా అందమైన కాన్వాసు మీద వికృతమైన పెయింటు చేసిన మచ్చల్లా, కుష్ఠురోగి తెగిన అవయవాల్లా తీరూ తెన్నూ లేకుండా కళాయి రేకులతో చూరుదింపుకున్న పూరిగుడిసెలు.

గోదావరి పుట్టినచోట సన్నగా పిల్లకాలువ లా ఉన్నా, దోవలో అనేక ప్రవాహాల్ని కలుపు కుని మహానదిగా అవతరించినట్లు ఆ నగరం లో సన్నటి డ్రైనేజి పైపులు రూపుదిద్దుకుంటూ ఆ మురికివాడ చేరేసరికి మహాప్రవాహమై లోతు, దరీ లేని నిత్యజీవనదిలా పారుతోంది. ఆ ప్రక్కనే ఒక మందుల ఫ్యాక్టరీ. అందులో పనిచేయడానికి వచ్చిన కూలీలు... విలువైన ఆ నగరంలో వారు నివసించడానికి జాగా లెక్క డివి...? అలాగని ఊరికి దూరంగా వెళితే పనికి రావడానికే ఓ పూట ప్రయాణం. అందుకే ఆ డ్రైనేజి ప్రక్కనే వెలిశాయి గుడిసెలు. ఇదీ ఆ మురికివాడ పరిచయం.

మురికివాడలో జనం ప్రవాహంలా ముం దుకు పోతున్నారు. ప్రతివాళ్ల ముహాల్లో ఆందో ళన.

ఏమయింది?

రిక్షాతాత కొడుక్కు ముప్పయి ఏళ్లుంటాయి. మురుక్కాలువలో శవంలా తేలుతున్నాడు. మూ వల ఫ్యాక్టరీలో పనిచేస్తున్నాడు. రిక్షాతాత కొడు కు పెళ్లయింది కాని పెళ్లాం లేచిపోయింది. రిక్షాతాత కొడుకు చలాకీ అయినవాడే. కాని ఆ పిల్ల కొంచెం చదువుకుంది. ప్రేమ పైత్యం. సినిమాలు చూస్తుంది. అందులో ఏ హీరోతోనూ రిక్షాతాత కొడుక్కి పోలికలు కనబడలేదు. అం దుకే లేచిపోయింది. పోనీండి. ఇదేమైనా పవిత్ర రామాయణ గాథా! సామాన్య మానవుల అస మాన్య గాథ. అయినా ఏ కథకైనా నీతులు, బూతులూ మనం కల్పించుకున్నవే. తండ్రికి సాయపడుతూ అప్పట్నుంచీ రిక్షాతాతతోనే ఉ న్నాడు కొడుకు. మళ్లీ ఏమయిందో ఈ నాటికి వార్తల్లోకి వచ్చాడు. మామూలు వార్తల్లాగే రెండు రోజులు వార్తల్లో ఉంటాడు. తర్వాత ఫేడవుట్ అయిపోతాడు.

అయినా అన్నీ మురికిబ్రతుకులేగా...? ఏ సర్ఫ్‌తోనో తోమబోతున్నారా...?

* * *

టివి నైన్, ఈటీవీ టూ, ఇంకా ఫైవ్, ఇంటె లిజెంట్ న్యూసూ అన్నీ చేరిపోయాయి. ఎందు కు జరిగింది ఇలా...? ఇది ప్రశ్న. కాని జవాబు

లేదెవ్వరి దగ్గరా. నగరంలో ఖరీదైన ఇల్లు కట్టుకున్న ఛోటాలీడరు కండువా వేసుకొచ్చాడు. ఆ వెనుకే ఎమ్మెల్యే... మురికివాడ వాళ్లంతా ఓటు దేవుళ్లు.

మురికివాడలో వాళ్లకు జరిగే అన్యాయాలు ఛోటాలీడరు చెప్పిందే వాళ్లకీ తెలియవు. మురుక్కాలవలమీద ఉన్నది తాటి పట్టె ఒకటి మాత్రమే. అది దాటడంలో ఇప్పటికి ఎన్నో ప్రమాదాలు. వాటిమీద ఇంకో తాటిపట్టె వేయడం పెద్ద పనికాదు. అంతకంటె ఆ గుడిసెవాసులందరికీ ఇళ్లు కట్టించి ఇవ్వాలి... ఇదో రాజకీయం... అదెప్పటికీ తెగదు.

ఈ వయసులో రిక్షాతాతకి ఆధారం ఏమిటి? కొడుకు చనిపోతే అతనెలా బతకాలి? అందుకే తాతకి ఐదు లక్షల నగదు, రెండెకరాల పొలం ఇవ్వాలి. లేకపోతే ఉద్యమం చేస్తాం. ముక్కుకు గుడ్డ అడ్డంపెట్టుకుని కూర్చున్నాడు ఛోటాలీడరు. న్యూస్‌ఛానల్స్

కవర్ చేస్తున్నాయి.

ఆర్.డి.వో., మిగతా అధికార్లు వచ్చారు. ఓటరు దేవుళ్ల భక్తుడు ఎమ్మెల్యే కూడా చర్చల్లో కూర్చున్నాడు. సంప్రదింపులు జరుగుతున్నాయి. పరిస్థితులు ఉద్రిక్తంగా ఉన్నాయి.

అప్పటిదాకా కొడుకుపోయిన దుఃఖంలో అయోమయంలో ఉన్న రిక్షాతాత లేచాడు. అందరు పెద్దలకూ నమస్కారం చేసాడు. "ఏం జరుగుతోంది" ప్రశ్నించాడు రిక్షాతాత.

"నీకు న్యాయం జరిగేలా చూస్తాం" హామీ ఇచ్చారు నాయకులు.

"నేను రెండు విషయాలు మాట్లాడతాను" తాత అడిగాడు. నెమ్మదిగా లేచి ముందుకెళ్లాడు. కొద్దిగా ఆయాసపడ్డా మాట్లాడటం మొదలు పెట్టాడు.

* * *

"పెద్దలందరికీ నమస్కరిస్తున్నాను. మీరంతా ఉన్నోరు. మేము రోజుల తరబడి ఎదురు చూసినా మీతో ఒకరితో కూడా మాట్లాడలేము. నేను పాతకాలంనాడు ఫిఫ్తుఫారం దాకా చదివాను. నా భాషలోగానీ, నా మర్యాదలో గాని ఏమన్నా తప్పులుంటే క్షమించమని కోరుతున్నాను".

తాత ఒక్కసారి చుట్టూ కలియచూసాడు. గుడిసెవాసులంతా చుట్టూ ఉన్నారు.

ఆర్.డి.వో.సానుభూతిగాచూసాడు. "చెప్పు ఫరవాలేదు".

"నా కొడుకు ప్రమాదవశాత్తూ చనిపోలేదు. ఒక మంచికార్యం కోసం మరణించాడు. నాకేం అన్యాయం జరగలేదు. నాకు ఐదు లక్షలు, రెండెకరాలూ అక్కర్లేదు. అవి ఇప్పిద్దామన్న ప్రయత్నంగాని, [illegible] ప్రయత్నంగానీ [illegible]

అందరూ నిర్ఘాంతపోయారు. [illegible]కి, ఎమ్మెల్యేకీ కంగారు పట్టుకుంది.

"లేదు లేదు కొడుకుపోయిన దుఃఖంలో అతనికి మతిపోయింది. అందుకని అలా మాట్లాడుతున్నాడు".

"నాకు కొడుకుపోయిన దుఃఖం ఉంది. కానీ మతిపోలేదు." తాత నిబ్బరంగా అన్నాడు. "అసలు జరిగింది వినండి... మీకే అర్థమవుతుంది".

"నా చిన్నతనం పల్లెపట్టులో గడిచింది. స్వచ్ఛమైన గాలి, చుట్టూ పచ్చదనం... గలగల పారే గోదావరి... ప్రశాంతమైన వాతావరణం. పెద్దపెద్ద చెట్లు. చిన్నప్పుడు మా నాన్న ఆ చెట్లు చూపించి కథ చెప్పేవాడు. జీవితంలో బ్రతుకు ధైర్యానికి అవి ఉదాహరణ అని చెప్పేవాడు. పదిమందికి తిండిపెట్టాలి. పక్షులకు, మనుషులకూ ఆశ్రయం ఇచ్చేవి ఆ చెట్లు. ఎండి మ్రోడులైనా మనిషికి గూడునిచ్చే చెట్ల గురించి మా నాన్న చెబుతూంటేనే వళ్లు పులకించిపోయేది. అంతేకాదు భూమి ఇంత చల్లగా ఉందంటే కారణం చెట్లేనని, వర్షాలు కురవాలన్నా చెట్లే మేఘాల్ని అడ్డుకుని వర్షాలు కురిపిస్తాయని, చెట్టు తల్లిలాంటిదని, ఒక చెట్టు తయారవాలంటే నలభై ఏళ్లు పడుతూంటే... మనిషి తనకు ఆశ్రయం ఇచ్చే చెట్లను ఒక్క క్షణంలో కూల్చేస్తున్నాడని మా నాన్న చెప్పేవాడు".

"నేను చిన్నతనంలో చద్ది తిని గొడ్లను తోలుకుంటూ ప్రకృతి ఒడిలో నిర్భయంగా ఆరోగ్యంగా పెరిగాను. చెట్లగాలిక్రింద ఆనందంగా ఆదమరిచి నిద్రపోయాను. జీవితాంతం [illegible] వాసనలేవైనా ఉంటే బాల్యంలోని [illegible]

"మా అమ్మ ప్రసవం చాలా కష్టం అయిం ది. రెండో కానుపులో బిడ్డ అడ్డం తిరిగింది. అమ్మ, బిడ్డ ఇద్దరూ చనిపోయారు. ఆ వైద్యం కోసం ఉన్న కాస్త కొంప అమ్ముకుని పట్నాం చేరాం".

"ఆర్థిక పరిస్థితి చెప్పాలిస్తే రైతు మళ్లీ కోలు కోడు. కూలీగానే ఉండిపోతాడు"

"పట్నంలో ఈ ఫ్యాక్టరీ మమ్మల్ని ఆహ్వానిం చింది. రోగాలకు మందుల్ని తయారుచేసే ఈ ఫ్యాక్టరీ రోగాల్ని కూడా తయారుచేస్తుంది. ఈ విషయం ఎందరికి తెలుసు? ఇంత పెట్టుబడి పెట్టి కోట్లలో వ్యాపారంచేసే యజమానులు కొన్ని లక్షల దగ్గర కక్కుర్తిపడతారు. పెద్దపెద్ద పరిచయాలతో చిన్నచిన్న విషయాల దగ్గర కక్కుర్తిపడతారు. కూలీలన్నా వాళ్ల ప్రాణాలన్నా లెక్కలేనివాళ్లు. ఈ ఫ్యాక్టరీ ద్వారా తయారయ్యే మందులు కొన్ని వ్యర్థపదార్థాల్ని, విషవాయువు ల్నీ విడుదలచేస్తాయి. ఆ వ్యర్థపదార్థాల్ని రీసైకి ల్ చేసి, వాటి ప్రభావాన్ని పలుచన చేసి, గోదావరిలో దూరంగా వదిలితే ఈ ఫ్యాక్టరీ చుట్టుప్రక్కలవాళ్ల ఆరోగ్యం బాగుంటుంది. ఈ చుట్టుప్రక్కల చెట్లు పెంచితే ఫ్యాక్టరీ వాతావర ణం చేసే కాలుష్యం కొంత తగ్గుతుంది."

"అసలే మురుక్కాలువ ప్రక్క దోమలతోను, ఈగలతోను, దుర్గంధంతోనూ బతికున్న శవా ల్లా బతుకుతున్నాం బాబూ. దానికి తోడు ఈ ఫ్యాక్టరీ చేసే వాతావరణ కాలుష్యంతో మాలో కాళ్లుపడిపోయి అనారోగ్యంతో మూలపడి బ్రతుకు చాలించేవాళ్లు ఎక్కువ.

ఒక చిన్న విషయం - సేఫ్టీ - విస్మరించ డంతో ఎన్ని ప్రమాదాలు ఏర్పడుతున్నాయో ఆలోచించండి. అప్పుడప్పుడు ఈ గొడవ రాద్ధాంతమవుతుంది. ఫ్యాక్టరీ మేనేజ్‌మెంటు

రచయిత పరిచయం

శ్రీ నందుల వెంకటేశ్వరరావు స్టేట్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియాలో పనిచేసి, రిటైర్ అయ్యారు.

1964 నుంచీ వీరు కథలు వ్రాస్తున్నారు. నవలలు, నాటకాలు, నాటికలు, కవిత్వం కూడా వ్రాసారు. ఆంధ్రప్రభ, స్వాతి, ఆంధ్ర భూమి, క్రోక్విల్ హాస్యప్రియ, యువలలో 80 వరకూ కథలు ప్రచురితమయ్యాయి. 2007 లో 'స్వాతి' హాస్యకథల పోటీలోను, 2009 'చిత్ర' కథల పోటీలోనూ మొదటి బహుమతి పొందారు.

'విరిగిన అలలు' అనే నాటికల సంక లనం, 'విషాదాంతం' అనే హాస్య నాటికల సంకలనం ప్రచురించబడ్డాయి. హస్త సాము ద్రికం, సంఖ్యాశాస్త్రం ఇతర హాబీలు.

పైస్థాయిలో సర్దుబాటు చేసుకుంటోంది. దానికి మన ఎమ్మెల్యేగారు కూడా వెళతారు. ఏవో ఒప్పందాలవుతాయి... ఆ విషయం చల్లారి పోతుంది."

"నేను ఈ ఫ్యాక్టరీలో పనిచేసినప్పుడు యూనియన్ లీడరుగా అనేకసార్లు మేనేజ్‌మెం టుతో తలపడ్డాను. మనుషులకు మంచి చేద్దా మా అని ఆలోచించలేదు ఈ ఫ్యాక్టరీ. ఈ మురి కి మనుషుల కింత ఒళ్ళుపొగరా...? అని ఆలో చించింది".

"ఈ విషయాలలో ఎవరినీ నిందించను బాబూ... ఒకరిద్దరి స్వార్థానికి వ్యవస్థ బలి

అయిపోతుందే అని నా బాధ."

"ఈ మురికి మనుషులకు ఆరోగ్యం గురించి ఆరాటం, శుభ్రత తెలియాలి బాబూ. వాళ్లు చిమ్మిన కసువు ప్రక్కవాడి జాగాలోకి తోసేస్తారు. అలాగే పిల్లలకు పెద్దలకు, కక్కూసులు ఉండవు. ఉన్నా ఉపయోగించరు. తమ చుట్టు ప్రక్కల్ని ఖరాబు చేసుకుంటుంటారు".

"ఎవరు చెబుతారు...? మా వాడలో గాలి, నీరూ అన్నీ కలుషితమైపోయాయని... కొన్ని ప్రాథమిక సూత్రాలు చెప్పి వీళ్లను ఉద్ధరించే వాళ్లు ఎవరు?"

"అందుకే నా వరకూ నేను సమస్యను కొంత తగ్గించడానికి ఈ వాడలో మొక్కలు నాటాను. ఏదో మేలు చేద్దామని మా అబ్బాయితో కలిసి ఎంతో శ్రమించాను."

"పులిమీద పుట్రలా ఈ మధ్య ఈ క్యారీ బ్యాగులు, ప్లాస్టిక్ గ్లాసులు, కంచాలు వాడకం వచ్చింది బాబూ. అవి కరగవు, భూమిలో కలిసిపోవు. ప్రతివాళ్లూ వాడేసి వాటిని డ్రైనేజిలో పడేస్తారు. అవి గోదావరిలో కలిసే ఈ మురికి వాడ దగ్గర నిలిచిపోతున్నాయి. దాని మూలాన మురికినీరు నిలవ పెరిగిపోయి మురికివాడ మునిగిపోతుంది. దీన్ని పట్టించుకునే నాధుడు లేడు."

"ఈ పిల్లలు పువ్వులు బాబూ. కాలుష్యం తెలియని పాపలు. వాళ్లు ఇక్కడే ఈ గట్లవెంబడే ఆడుకొంటారు. ఈమధ్య ఈ మురికివాడలో ముంపు వచ్చినప్పుడు ముగ్గురు పిల్లలు ఈ నీళ్లలో మునిగిపోయారు".

"అందుకే బాబూ మా అబ్బాయిని కేకేశాను. నేను, వాడూ కలిసి కొండలాంటి ఈ చెత్తనంతా ఒక పెద్ద మేటక్రింద వేశాం. ఆ ప్రయత్నంలోనే వాడు [illegible] కింద ఊబిలో ఇరుక్కున్నాడు [illegible] పోయింది. అది రోజూ ఒక [illegible] కోసం పోయింది. దానికి నేను [illegible] లేదు బాబూ. ఈ మురికి ప్రాంతం [illegible] ఎదురుచూస్తోంది. ఏం చేసుకుంటాను [illegible] నేను... లక్షలు... ఎకరాలు. ఈ [illegible] ఆ ఫ్యాక్టరీబాబుకి ఇమ్మని చెప్పండి. వ్యర్థాల అమ్లాన్ని తగ్గించే రీసైక్లింగ్ ప్లాంట్ పెట్టి కోసం కొన్ని ప్రాణాలనైనా కాపాడమని చెప్పండి."

రిక్షాతాత ఉపసంహారానికి వస్తున్నాడు.

"రోజూ ఆ పెద్ద ఇంటి పాపని కాన్వెంటుకి దిగబెడుతుంటాను. ఆ పాప తాను చదువుకున్న విషయాలన్నీ చెబుతుంది."

"చెట్లుంటేగాని రాబోయే కాలంలో మానవ జాతికి మనుగడలేదట బాబూ. నీటికాలుష్యం, గాలికాలుష్యం, శబ్దకాలుష్యం అన్ని విధాలా దెబ్బతీసి మనుషుల ఉనికికే ప్రమాదం వచ్చి పడుతుందట. భూమి అగ్నిగుండం అయిపోతుందిట. భూమిని రక్షించే పొరకు చిల్లు పడుతుందట."

"అందుకే వాతావరణం చల్లబడటానికి, కాలుష్యం నివారించడానికి అన్ని విధాలా కృషి చెయ్యాలట బాబూ. మొక్కలు పెంచాలి. ఫ్యాక్టరీలు అన్నీ ఊరికి దూరంగా పంపాలి. ప్రశాంత వాతావరణంతోనే మానవజాతి మనుగడ. అందుకే ఇక్కడ చేరిన పిన్నలకు, పెద్దలకూ చేతులెత్తి మొక్కుతున్నాను. భవిష్యత్తుని కాపాడండి. మన పిల్లల్ని కాపాడండి..."

తాత స్వరంలో ఆయాసం హెచ్చింది. ఆ తర్వాత క్షణకాలం నిశ్శబ్దం. కొమ్మ విరిగిన పూవు తొడిమలా తాత శరీరం నిర్జీవమై నేల బడింది. ●